

การสร้างเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่กรุงเทพมหานคร

กฤษณา มุขทอง*
รองศาสตราจารย์พัฒนา ไทยอารี **

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องการสร้างเครือข่ายของศูนย์การเรียนรู้ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์สวนเกษตรดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิธีการสร้างเครือข่ายของศูนย์การเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จ 2) ศึกษาวิธีการสร้างเครือข่ายของศูนย์การเรียนรู้ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่ 3) ศึกษาแนวทางในการรักษาเครือข่ายของศูนย์การเรียนรู้ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์บุคคลที่ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ ผู้อำนวยการและประธานศูนย์การเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ที่ประสบความสำเร็จ จำนวน 2 ศูนย์ ประธานและผู้จัดการศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นเครือข่ายของศูนย์การเรียนรู้ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่ จำนวน 4 ศูนย์ รวม 6 ศูนย์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1) การสร้างเครือข่ายของศูนย์การเรียนรู้เป็นการเชื่อมโยงของกลุ่มคน องค์กรหรือหน่วยงานที่มีเป้าหมายเดียวกัน มีความสมัครใจที่จะร่วมมือกันทำงาน มีการประสานงานกัน มีการแลกเปลี่ยน ทั้งความคิด ข้อมูลข่าวสาร ข้อเสนอแนะ และมีข้อแลกเปลี่ยนร่วมกัน 2) องค์ประกอบของเครือข่ายของศูนย์การเรียนรู้ คือ การมีแนวคิดและอุดมการณ์คล้ายกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ ทำงานร่วมกัน แบ่งปันทรัพยากรซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้อง 3) การบริหารจัดการเครือข่ายของศูนย์การเรียนรู้เป็นการทำงานร่วมกัน การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพึ่งพาอาศัยกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การทำงาน มีการจัดกิจกรรมร่วมกัน และมีการติดต่อกันอย่างสม่ำเสมอ

คำสำคัญ: การสร้างเครือข่าย เกษตรอินทรีย์สวนเกษตรดาดฟ้าศูนย์การเรียนรู้

* นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

**ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

4) การรักษาเครือข่ายเป็นองค์ประกอบสุดท้ายที่จำเป็นต้องมีเพื่อการรักษาความสำเร็จของเครือข่ายไว้ ดังนี้ 1) การจัดกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง 2) การรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างเครือข่าย 3) การให้ความช่วยเหลือและช่วยแก้ไขปัญหาาร่วมกันเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของเครือข่าย

1. บทนำ

กรุงเทพมหานคร มีแนวทางการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนากรุงเทพมหานครให้เป็น ศูนย์กลางรวมทั้งเป็นประตูอาเซียน ในปีงบประมาณ 2559 มุ่งเน้นการดำเนินการตาม โครงการ/กิจกรรมแบบบูรณาการ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1. กรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางของอาเซียน หรือมหานครแห่งอาเซียน เป็นมหานครแห่งโอกาสของทุกคน 2. กรุงเทพมหานครเป็นมหานครแห่งความสุข 3. กรุงเทพมหานครมีการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล ทำให้ กรุงเทพมหานครเป็นมหานครประชาธิปไตย โดยทั้ง 3 กลุ่มเป็นแนวทางการพัฒนา กรุงเทพมหานครตามนโยบายผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (ม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ บริพัตร) และ สอดคล้องตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2556 – 2575) และจาก ยุทธศาสตร์การพัฒนาให้กรุงเทพมหานครเป็นมหานครน่าอยู่อย่างยั่งยืน สำนักงานเขตหลักสี่จึง ได้น้อมนำแนวพระราชดำริแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คือหลักปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางในการพัฒนาสู่เป้าหมาย โดยฝ่ายรักษาความสะอาดและสวนสาธารณะ ได้จัดทำสวนเกษตรลาดฟ้าขึ้น เพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้ห้องเรียนธรรมชาติเกษตรอินทรีย์ บน ดาดฟ้าชั้น 9 ของอาคารสำนักงานเขตหลักสี่ จัดทำแปลงเกษตรสาธิต บนพื้นที่จำกัด เน้นการปลูก ผักปลอดสารพิษ เป็นศูนย์การเรียนรู้การใช้และจัดทำปุ๋ยชีวภาพ วิเคราะห์การเจริญเติบโตและ ความปลอดภัยของพืชผักที่รดด้วยปุ๋ยชีวภาพ โดยใช้พื้นที่ว่างเปล่า ชั้นดาดฟ้าบนอาคาร สำนักงานเขต ซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 440 ตารางเมตร มาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยเริ่มจากแนวคิด ของเจ้าหน้าที่สนใจจะปลูกผักไว้รับประทานกันเอง จึงได้เริ่มจัดการตั้งแต่โครงสร้างอาคารโดย ปรึกษาผู้บริหาร (ผู้อำนวยการเขต) ขอใช้พื้นที่และให้ผู้มีความชำนาญด้านวิศวกรรม ตรวจสอบการ รับน้ำหนักและความแข็งแรงของอาคาร การรั่วซึมน้ำของอาคาร การระบายน้ำ การสร้าง ทีมงาน จัดสถานที่ ทำแปลงสาธิตปลูกผักปลอดสารพิษ บนพื้นที่จำกัด จึงได้รับความสนใจ จากหน่วยงาน ประชาชนทั่วไป และประชาชนต้องการให้สำนักงานเขตหลักสี่ จัดอบรมการทำ เกษตรอินทรีย์แบบพอเพียงบนพื้นที่จำกัด จึงได้สนองความต้องการของประชาชน จัดอบรมให้ ความรู้แก่หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน และการมีส่วนร่วมของภาคองค์กรต่าง ๆ โดยผู้บริหารได้เปิดเป็นศูนย์การเรียนรู้ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรลาดฟ้า เขตหลักสี่ และจากการที่เป็นต้นแบบของศูนย์การเรียนรู้ด้านเกษตรอินทรีย์แบบพอเพียงในพื้นที่ จำกัด จึงได้มีหน่วยงาน และบุคคลต่าง ๆ เข้ามาอบรมและนำกลับไปทำในหน่วยงานหรือพื้นที่ ของตนเองและสามารถตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ได้ ซึ่งจากปัญหาของศูนย์การเรียนรู้ห้องเรียน

ธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่ คือ พื้นที่ในการอบรมมีจำกัด ซึ่งจำนวนผู้เข้าอบรมมีจำนวนมากขึ้น ศูนย์การเรียนรู้ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่จึงจำเป็นต้องมีการสร้างเครือข่ายเพื่อรองรับความต้องการการเข้าอบรมของประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีจำนวนมาก

2.วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการสร้างเครือข่ายของศูนย์การเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จ
2. เพื่อศึกษาวิธีการสร้างเครือข่ายของศูนย์การเรียนรู้ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการรักษาเครือข่ายของศูนย์การเรียนรู้ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ศูนย์การเรียนรู้ หมายถึง สถานที่เรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ในด้านนั้น ๆ มีองค์ประกอบที่สำคัญคือองค์ความรู้ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม บุคลากรซึ่งมีหน้าที่ในการจัดการเรียนรู้ หรือให้บริการ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมถึงวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ และผู้รับบริการหรือเรียนรู้ ซึ่งมีทั้งบุคคลภายในบริเวณใกล้เคียง และบุคคลภายนอก หรืออาจกล่าวได้ว่าศูนย์การเรียนรู้มี 3 องค์ประกอบ คือ แหล่งเรียนรู้ องค์ความรู้ และกระบวนการเรียนรู้ (ธนวัฒน์ เสนเผือก, 2552, น.74) การบริหารศูนย์การเรียนรู้ควรคำนึงถึงการจัดตั้งทีมบริหารที่ทำงานรับผิดชอบเต็มเวลาโดยตรง ซึ่งจะสามารถบริหารงานได้อย่างเต็มที่บุคคลที่จะมาทำหน้าที่นี้ควรมีความสามารถทางด้านการฝึกอบรมหรือบริหารงานบุคคล ที่มีความรู้ความสามารถที่จะให้คำแนะนำทางด้านสื่อในรูปแบบต่าง ๆ และควรมีความรู้ความเข้าใจที่นอกเหนือขึ้นไปอีกไม่ว่าจะเป็นในแนวทางการพัฒนาแบบครบวงจร รูปแบบของการเรียนรู้ต่าง ๆ และสื่อในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งความสำเร็จอีกประการหนึ่งของศูนย์การเรียนรู้ คือ การแยกตัวออกมาเป็นเอกเทศ ไม่ทำงานสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นในรูปของการฝึกอบรมและการพัฒนาต่าง ๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกต่อต้านจากหน่วยงานอื่น ๆ (เอกชัย เพชรอาวุธ, 2550, น.32) เครือข่ายหมายถึง การสร้างความร่วมมือในการทำงาน เป็นรูปแบบทางสังคมที่เปิดโอกาสให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กร การสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และการมีส่วนร่วมของทีมงาน โดยเครือข่ายประกอบด้วยบุคคล กลุ่มองค์กรที่มาประสานกัน มีเป้าหมายการทำงานร่วมกัน และบุคคล กลุ่มองค์กร หน่วยงานเหล่านี้มีฐานะเท่าเทียมกัน ซึ่งการร่วมกันทำงานนี้จะนำไปสู่การสร้างพลังและความเข้มแข็งในการพัฒนาอย่างยั่งยืนและเป็นระบบ (สำนักงานมาตรฐานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ , 2548, อ้างถึงในเอกสารประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการการสร้างและประสานเครือข่ายชุมชนเพื่อพิทักษ์เด็ก เยาวชน และครอบครัว 2550, น.1) เครือข่ายมีองค์ประกอบที่สำคัญ 7 ประการคือ 1. การรับรู้มุมมอง

ร่วมกัน (Common Perception) หมายถึงการที่สมาชิกที่เข้ามาอยู่ในเครือข่ายต้องมีความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้ร่วมกันถึงเหตุผลการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายอาทิมีความเข้าใจในปัญหามีสานักในการแก้ไขปัญหาาร่วมกันและมีความต้องการความช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายคลึงกันซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกเครือข่ายเกิดความรู้สึกผูกพันในการดำเนินกิจกรรมบางอย่างเพื่อแก้ปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น 2. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common Vision) หมายถึงการมองเห็นจุดมุ่งหมายในอนาคตร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มการรับรู้เข้าใจถึงทิศทางเดียวกันและมีเป้าหมายที่จะดำเนินไปด้วยกันจะช่วยให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวของเครือข่ายมีพลังเกิดเอกภาพและช่วยบรรเทาความขัดแย้งอันเกิดจากมุมมองที่แตกต่างกันไป 3. มีผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน (Mutual Interests/Benefit) หมายถึงการที่สมาชิกแต่ละคนมาร่วมกันเพื่อประสานผลประโยชน์และความต้องการซึ่งผลประโยชน์และความต้องการนั้นจะไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้หากสมาชิกต่างคนต่างอยู่ดังนั้นจึงมีการรวมตัวกันบนฐานผลประโยชน์ร่วมกันที่มากเพียงพอจะดึงดูดให้รวมเป็นเครือข่าย 4. การมีส่วนร่วมของสมาชิกของเครือข่ายอย่างกว้างขวาง (All Stakeholder Participation) การมีส่วนร่วมของสมาชิกมีความสำคัญต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายเพราะขบวนการการมีส่วนร่วมเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ร่วมความคิดร่วมตัดสินใจและร่วมลงมือกระทำอย่างแข็งขันดังนั้นสมาชิกในเครือข่ายจึงควรเสริมสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะของความเท่าเทียมกันและในฐานะหุ้นส่วนของเครือข่ายและควรสานต่อความสัมพันธ์ในแนวนราบ 5. ขบวนการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (Complementary Relationship) หมายถึงการที่สมาชิกในเครือข่ายต่างก็ต้องเสริมสร้างขบวนการทำงานของกันและกันโดยที่ใช้จุดแข็งของฝ่ายหนึ่งคอยช่วยเหลืออีกฝ่ายหนึ่งที่มีจุดอ่อนซึ่งจะทำให้เกิดการประสานผลประโยชน์ร่วมกันการเสริมสร้างต่อกันนั้นเกิดขึ้นจากการรวมตัวเป็นเครือข่ายซึ่งมีผลดีมากกว่าการไม่รวมเป็นเครือข่าย 6. การพึ่งพิงร่วมกัน (Interdependence) คือการเติมเต็มในส่วนที่ขาดของแต่ละฝ่ายเนื่องจากทุกฝ่ายต่างก็มีข้อจำกัดในขบวนการทำงานและมีความรู้ประสบการณ์ที่แตกต่างดังนั้นจึงมีการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย 7. การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน (Interaction) หมายถึงการที่สมาชิกในเครือข่ายมีการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกและผลการปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างกันนั้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเครือข่ายตามมาด้วย (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2543, น.36-43) การบริหารจัดการเครือข่ายที่จะทำให้เครือข่ายมีความเจริญเติบโตและยั่งยืนจะต้องให้ความสำคัญใน 3 เรื่องคือ 1. เครือข่ายจะจัดการให้มีการแลกเปลี่ยนอะไรระหว่างสมาชิกจะแลกเปลี่ยนกันอย่างไรแลกเปลี่ยนเพื่ออะไรใครเป็นผู้ได้ประโยชน์ประโยชน์ที่ได้มีคุณค่าเพียงใดสำหรับสมาชิก 2. เครือข่ายจะจัดการให้มีการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกอย่างไรเรื่องอะไรที่ควรจะมีการติดต่อสื่อสารจะใช้สื่อประเภทใดในการสื่อสารสารที่สื่อมีความหมายต่อสมาชิกหรือไม่อย่างไรความถี่ในการติดต่อสื่อสารมีมากน้อยแค่ไหน 3. เครือข่ายจะจัดการให้ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิกเป็นไปในทิศทางใดเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการมีรูปแบบหรือไร้รูปแบบเอื้อ

อาหารหรือทาตามหน้าที่ผูกพันเป็นเจ้าของร่วมหรือเป็นเพียงผู้ถือหุ้นและรับกาไรความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกมีขอบเขตถึงไหนเป็นตัวแทนหรือสมาชิกกลุ่ม (ชนิภูธา กาญจนรังสีนนท์, 2549 การธำรงรักษาเครือข่ายเป็นองค์ประกอบสุดท้ายที่จำเป็นต้องมีเพื่อการรักษาความสำเร็จของเครือข่ายไว้ ดังนี้ 1. การจัดกิจกรรมร่วมที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เครือข่ายจะก้าวไปสู่วงจรชีวิตช่วงถดถอย หากไม่มีกิจกรรมใด ๆ ที่สมาชิกของเครือข่ายสามารถกระทำร่วมกัน ทั้งนี้ก็เนื่องจาก เมื่อไม่มีกิจกรรมก็ไม่มีกลไกที่จะดึงสมาชิกเข้าหากัน สมาชิกของเครือข่ายก็ไม่มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กัน เมื่อการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกลดลง ก็ส่งผลให้เครือข่ายเริ่มอ่อนแอ ดังนั้นความยั่งยืนของเครือข่ายจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อได้มีการจัดกิจกรรมที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ทั้งรูปแบบที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ 2. การรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกเครือข่ายเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งในการรักษาเครือข่ายให้ยั่งยืนต่อไป ความสัมพันธ์ที่ดีเป็นเสมือนน้ำมันที่คอยหล่อลื่นการทำงานร่วมกันให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น เมื่อใดที่สมาชิกของเครือข่ายเกิดความรู้สึกบาดหมางไม่เข้าใจกัน หรือเกิดความขัดแย้งระหว่างกันโดยหาข้อตกลงไม่ได้ สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกก็จะเริ่มแตกกร้าว ซึ่งหากไม่มีการแก้ไขอย่างทันท่วงทีก็จะนำไปสู่ความเสื่อมถอยและความสิ้นสุดลงของเครือข่ายได้ ดังนั้น จึงควรมีการจัดกิจกรรมบางอย่างที่มีจุดประสงค์เพื่อการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกโดยเฉพาะ และควรจัดอย่างสม่ำเสมอ 3. การกำหนดกลไกสร้างระบบจูงใจ ในการรักษาเครือข่ายและรวมไปถึงการขยายเครือข่าย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการกำหนดกลไกบางประการที่จะช่วงจูงใจให้สมาชิกเกิดความสนใจอยากเข้ามามีส่วนร่วม เช่น การให้ค่าตอบแทน การให้เกียรติยศและชื่อเสียง เป็นต้น 4. การจัดหาทรัพยากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ หลายเครือข่ายต้องหยุดดำเนินการไป เนื่องจากขาดแคลนทรัพยากรสนับสนุนการดำเนินงานที่เพียงพอ ทั้งด้านวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และบุคลากร ที่สำคัญคือเงินทุนในการดำเนินงานซึ่งเปรียบเทียบเสมือนเลือดที่ไหลเวียนหล่อเลี้ยงเครือข่ายให้สามารถดำเนินการต่อไปได้ เมื่อขาดเงินทุนเพียงพอที่จะจุนเจือ เครือข่ายอาจต้องปิดตัวลงในที่สุด หากได้รับการสนับสนุนจะต้องมีระบบตรวจสอบการใช้จ่ายอย่างรัดกุม และมีการรายงานผลเป็นระยะ 5. การให้ความช่วยเหลือและช่วยแก้ไข้ปัญหาเครือข่ายอาจเกิดปัญหาระหว่างการดำเนินงานได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครือข่ายที่เพิ่งเริ่มดำเนินการใหม่ ๆ การมีที่ปรึกษาที่ดีคอยให้คำแนะนำและคอยช่วยเหลือจะช่วยให้เครือข่ายสามารถดำเนินการต่อไปได้ 6. การสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง กุญแจหลักของการจะรักษาเครือข่ายให้คงอยู่และดำเนินการต่อไปอย่างยั่งยืนได้ คือ การสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงตัวผู้นำหรือผู้บุกเบิกเครือข่าย เครือข่ายก็จะยังคงดำเนินการต่อไปได้ ซึ่งจะต้องมีการคัดเลือก ฝึกฝน และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาผู้นำรุ่นใหม่ขึ้นมาอยู่เสมอ โดยต้องคัดเลือกคนที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ การมีประสบการณ์ร่วมกับเครือข่าย และที่สำคัญคือเป็นที่ยอมรับนับถือและสามารถเป็นศูนย์รวมใจคนในเครือข่ายได้ และดำเนินการนำคนเหล่านี้มารับการฝึกอบรมอย่างสม่ำเสมอ โดยจัดอบรมตามความสอดคล้องกับภารกิจของแต่ละเครือข่าย (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2543, น.90-100)

รูปแบบการสร้างเครือข่ายมีความยืดหยุ่นมีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างแบบผสมผสานระหว่างลักษณะที่เป็นทางการหรือแนวดิ่งกับไม่เป็นทางการหรือแนวราบปัจจัยแห่งความสำเร็จประกอบด้วย 1. กระบวนการขับเคลื่อนงานโดยผ่านผู้นำที่มีวิสัยทัศน์สะท้อนสภาพปัญหาความต้องการของคนในชุมชนและทุนทางสังคมรวมทั้งการทำงานเป็นทีม 2. การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (ธีรวิชัย จันทกุล, 2557)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกตการณ์ โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การกำหนดประชากรและการเลือกตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ บุคคลที่ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จากศูนย์การเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ที่ประสบความสำเร็จจำนวน 2 ศูนย์ และศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นเครือข่ายของศูนย์การเรียนรู้ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรตลาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่จำนวน 4 ศูนย์ รวม 6 ศูนย์

ตัวอย่าง ทำการสัมภาษณ์บุคคลที่ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ ผู้อำนวยการและประธานศูนย์การเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ที่ประสบความสำเร็จจำนวน 2 ศูนย์ ประธานและผู้จัดการศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นเครือข่ายของศูนย์การเรียนรู้ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรตลาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่จำนวน 4 ศูนย์ รวม 6 ศูนย์ ดังนี้

1) ศูนย์การเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ที่ประสบความสำเร็จ

1. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
2. ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนคอยรุตตี้กัว (ลำไทร) แขวงโคกแฝด เขต

หนองจอกกรุงเทพมหานคร

2) เครือข่ายของศูนย์การเรียนรู้ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรตลาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่

1. ศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way
2. ศูนย์การเรียนรู้เกษตรในเมือง
3. ศูนย์การเรียนรู้ลูจรีรี่ ออร์แกนิกฟาร์ม
4. ศูนย์อบรมสวนผักบ้านคุณตา (สุขุมวิท 62)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือวิชาการ วิทยานิพนธ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง และจากการสัมภาษณ์ การจดบันทึก การบันทึกเสียงโดยเครื่องบันทึกเสียงตลอดการสัมภาษณ์ และทำการถอดเทป โดยจะตั้งแต่ประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องที่สามารถตอบปัญหาการวิจัยในการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ เพื่อนำเสนอในลักษณะของการบรรยายเชิงพรรณนา โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเครือข่าย องค์ประกอบของเครือข่าย การบริหารจัดการเครือข่าย และการรักษาเครือข่าย เป็นกรอบในการวิเคราะห์เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

5. ผลการวิจัย

ด้านการบริหารจัดการศูนย์จากการศึกษาพบว่าแต่ละศูนย์การเรียนรู้มีรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ที่แตกต่างกันออกไป คือ ศูนย์การเรียนรู้ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตร ดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่ มีการบริหารงานแบบหน่วยงานราชการ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านหัวอ่าวและศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนคอยรุตตี๊กว่า (ลำไทร) จะมีการบริหารงานในรูปแบบของคณะกรรมการ ศูนย์การเรียนรู้บ้านสวนเรียนรู้ Organic Way และศูนย์การเรียนรู้ลูจรีรี่ ออร์แกนิกฟาร์ม มีการบริหารงานแบบเจ้าของคนเดียว และศูนย์การเรียนรู้สวนผักบ้านคุณตามีการบริหารงานแบบครอบครัว ซึ่งปัญหาและอุปสรรคที่แต่ละศูนย์การเรียนรู้ได้ประสบปัญหาที่มีความไม่แตกต่างกันมากส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของการประสานงานขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการ ด้านบุคลากรและด้านงบประมาณ

ด้านการสร้างเครือข่ายจากการศึกษาพบว่าแต่ละศูนย์การเรียนรู้มีรูปแบบการวางแผนการสร้างเครือข่าย การคัดเลือก และวิธีการชักชวนองค์กรหรือหน่วยงานให้มาเป็นเครือข่าย โดยส่วนใหญ่จะเป็นการวางแผนคัดเลือกจากหน่วยงานหรือบุคคลที่รู้จักคุ้นเคย คนที่เคยมาอบรมหรือเคยทำงานร่วมกันมาก่อน โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ การมีแนวคิดและอุดมการณ์คล้ายกัน คือ การใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดการทำเกษตรแบบยั่งยืนโดยไม่ใช้สารพิษ และมองว่าแต่ละหน่วยงานหรือบุคคลนั้นมีความสามารถหรือมีจุดเด่นในเรื่องใด โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ ทำงานร่วมกัน แบ่งปันทรัพยากรซึ่งกันและกัน โดยมีการจัดตั้งกลุ่มหรือเครือข่ายของตนเองในโซเชี่ยลเน็ตเวิร์ค เช่น เฟสบุ๊ก ไลน์กลุ่ม เป็นต้น

ด้านการบริหารเครือข่ายและการรักษาเครือข่ายจากการศึกษาพบว่าวิธีการบริหารงานเครือข่ายและการรักษาเครือข่ายของแต่ละศูนย์การเรียนรู้เป็นการทำงานร่วมกันแบบครั้งคราวเมื่อเครือข่ายใดมีปัญหาในด้านต่าง ๆ เช่น การขาดวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ จะมีการให้ความช่วยเหลือ การพึ่งพาอาศัยกัน มีการร่วมมือกันทำงาน มีการ

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การทำงาน มีการจัดกิจกรรมร่วมกัน และมีการติดต่อกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของเครือข่าย

6.อภิปรายผล

สำหรับการอภิปรายผลการศึกษา สามารถแบ่งออกเป็น 4 ส่วนดังนี้

1. การสร้างเครือข่าย จากผลการศึกษาพบว่าภาพโดยรวมการสร้างเครือข่ายของศูนย์การเรียนรู้เป็นการเชื่อมโยงของกลุ่มคน หน่วยงานที่มีเป้าหมายเดียวกัน สัมผัสใจที่จะร่วมมือกันทำงาน มีการประสานงานกัน มีการแลกเปลี่ยน ทั้งความคิด ข้อมูลข่าวสาร ข้อเสนอแนะ และมีข้อแลกเปลี่ยนร่วมกัน ซึ่งได้สอดคล้องกับที่ นฤมล นิราทร (2543, น.11-12) ได้กล่าวว่าทฤษฎีและแนวคิดที่อธิบายการเกิดเครือข่ายในการทำงาน ได้แก่ ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนหรือ Exchange Theory ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน ดังนั้นเหตุผลหลักที่จะทำให้เครือข่ายเกิดขึ้นได้ (โดยสัมผัสใจ) คือ แต่ละฝ่ายมองเห็นผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับจากการเข้าร่วมเครือข่าย ซึ่งจะนำไปสู่ความเต็มใจที่จะประสานกัน หรือเข้าร่วมเป็นเครือข่าย และแนวคิดการรวมพลัง หรือ Synergy ซึ่งอธิบายได้ด้วยสมการ $1 + 1 = 3$ หรือ $2 + 2 = 5$ เป็นการรวมพลังกันทำงานนำไปสู่ผลได้ที่มีคุณค่าทวีคูณ หรือเข้มแข็งมากกว่าการที่แต่ละองค์กรจะทำงานโดยโดดเดี่ยว

2. องค์ประกอบของเครือข่าย จากการศึกษาพบว่าภาพโดยรวมของศูนย์การเรียนรู้มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ การมีแนวคิดและอุดมการณ์คล้ายกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ ทำงานร่วมกัน แบ่งปันทรัพยากรซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับที่ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543, น.36-43) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของเครือข่ายว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญ 7 ประการ คือ 1) การรับรู้มุมมองร่วมกัน 2) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน 3) มีผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน 4) การมีส่วนร่วมของสมาชิกของเครือข่ายอย่างกว้างขวาง 5) ขบวนการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน 6) การพึ่งพาร่วมกัน 7) การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน

3. การบริหารจัดการเครือข่าย จากการศึกษาพบว่าภาพโดยรวมของศูนย์การเรียนรู้เป็นการทำงานร่วมกัน การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพึ่งพาอาศัยกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การทำงาน มีการจัดกิจกรรมร่วมกัน และมีการติดต่อกันอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งได้สอดคล้องกับที่ ขนิษฐา กาญจนรังษินนท์ (2547, น.14) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการเครือข่ายที่จะทำให้เครือข่ายมีความเจริญเติบโตและยั่งยืนว่าจะต้องให้ความสำคัญใน 3 เรื่อง คือ 1) ให้มีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรกันระหว่างสมาชิก 2) ให้มีการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน 3) มีความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างสมาชิก

4. การรักษาเครือข่ายจากการศึกษาพบว่าภาพโดยรวมของศูนย์การเรียนรู้ คือ มีการติดต่อกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของเครือข่าย ซึ่งสอดคล้องกับ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543, น.90-100) ได้กล่าวถึงการธำรงรักษาเครือข่ายไว้ว่าการรักษาเครือข่ายเป็นองค์ประกอบสุดท้ายที่จำเป็นต้องมีเพื่อการรักษาความสำเร็จของเครือข่ายไว้ ดังนี้ 1) การจัด

กิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง 2) การรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างเครือข่าย 3) การให้ความช่วยเหลือและช่วยแก้ไขปัญหาร่วมกัน

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. เข้าร่วมกิจกรรมกับเครือข่ายเมื่อเครือข่ายมีการจัดกิจกรรมให้มากที่สุด
2. ขอสนับสนุนวิทยากรจากเครือข่ายที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเพื่อมาสอนให้ผู้เข้ามาอบรมกับทางศูนย์การเรียนรู้ของสำนักงานเขตหลักสี่
3. แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ประสานงานด้านเครือข่ายโดยตรง

บรรณานุกรม

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). *การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ชัคเชส มีเดีย.
- ชนัญญา กาญจนรังษิณนท์. (2549). *เครือข่าย*. ในงานวิจัยของกัมปนาท อาษา เรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเครือข่ายเพื่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม 2555 (น.23).
- ธนวัฒน์ เสนเผือก. (2552). *ศูนย์การเรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ไชยวาน*. หนังสือพิมพ์กสิกร ปีที่ 82 ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม (น.74)
- ธีรวิชญ์ จันทกุล. (2557). *การสร้างเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นสู่ตำบลสุขภาวะกรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลควนรู อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, จังหวัดขอนแก่น). สืบค้นจาก http://www.hu.ac.th/Symposium_2014/proceedings/data/08Polical_%2520
- สำนักงานมาตรฐานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2548). *ในเอกสารประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการการสร้างและประสานเครือข่ายชุมชนเพื่อพิทักษ์เด็ก เยาวชน และครอบครัว 2550* (น. 1).
- เอกชัย เพชรอาวุธ. (2550). *การพัฒนาบทเรียนออนไลน์เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบของผู้เรียนเรื่องศูนย์การเรียนรู้* (น.32)